

The Journal of Academic Social Science Studies



International Journal of Social Science
Volume 6 Issue 4, p. 599-614, April 2013

KİNETİK AİLE ÇİZİM TESTİNİN STİL VE HAREKET BOYUTLARI*

*SYTLES AND ACTIONS IN KINETIC FAMILY DRAWING TEST**

Arş. Gör. Dr. Özge METİN ASLAN

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi ABD

Prof. Dr. Elif ÜSTÜN

Doğu Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi ABD

Abstract

Due to the fact that it is a rather easy tool for expression, drawing is a tool for young children having limited vocabulary skills to enable their communication with the outer world and an ideal projective technique for inventing the inner world. As projective technique; kinetic family drawing shows the emotional relationships and interpersonal interactions more clearly and provides explanatory hints regarding family dynamics. Burns and Kaufman (1970) applied kinetic-family-drawing technique to approximately ten thousand children and in order to examine drawings in a more detailed manner, divided them into four main parts, namely characteristics of the individual figures, styles (composition of figures on paper), symbols and actions . According to Burns (Burns, 1982; Burns & Kaufman 1970, 1972), this technique enables to see child's personality as it is reflected and expressed in the family; whether child sees the family as a functional and active unit; and child's impressions regarding the interaction between family members. Kinetic-family-drawing technique allows to see more clearly child's point of view to the dynamic relations among family members and to comprehend in a better way the defense and adaptation

* Bu çalışma ilk yazar tarafından yazılmış yüksek lisans tezinin bir bölümünü içermektedir./
5.Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresinde sunulmuştur.

reactions given by child to the actions and powers of family member; as well Kinetic-family-drawing assesses child's perception on relationships both with himself/herself and between the family members (Handler and Habenicht 1994; Habenicht, 1990). In this article with purpose of the attention to kinetic family drawing in terms of styles and actions features and its significance, and contributing to studies which are few in number in Turkey. In addition, it is believed that this paper will contribute to each step in the process from application to interpretation in the researches which will use the pictures drawn by children as a method.

Key Words: Kinetic-family-drawing, child, family, child's drawing

Öz

Resim, kolay bir anlatım aracı olması nedeniyle sınırlı sözcük bilgisine sahip küçük yaş çocukları için, dış dünya arasında iletişimi sağlayan bir araç ve iç dünyasını keşfetmek için ideal projektif bir tekniktir. Projektif bir teknik olan kinetik aile çizimi testi; aile bireyleri arasındaki duygusal ilişkileri ve kişiler arasındaki etkileşimi daha net gösteren bir resmin ortaya çıkmasını sağlar ve aile dinamiklerine ilişkin açıklayıcı ipuçları verir. Burns ve Kaufman (1970) kinetik aile çizim tekniğini yaklaşık olarak on bin çocuğa uygulamış, ve çizimleri daha detaylı incelemek için; bireysel figürlerin özellikleri, figürlerin kağıt üzerindeki kompozisyonu (stiller), semboller, ve hareketler olmak üzere dört ana başlığa ayırmıştır. Burns'e göre (Burns, 1982; Burns & Kaufman 1970, 1972) bu teknik, çocuğun kişiliğini ailede yansıdığı ve ifade edildiği şekliyle görüldüğünü; çocuğun, aileyi işlevsel ve aktif bir birim olarak görüp görmediğini ve çocuğun aile bireyleri arasındaki etkileşim hakkındaki izlenimlerini görmemizi sağlar. Kinetik aile resmi çizim tekniği, çocuğun aile bireyleri arasındaki dinamik ilişkilere bakış açısını daha net görebilme ve çocuğun, çeşitli aile bireylerinin hareket ve güçlerine karşı verdiği savunma veya uyum sağlama tepkilerini daha iyi kavrayabilme olanağını verir. Aynı zamanda; kinetik aile çizimi çocuğun hem kendisiyle olan hem de ailesinin birbirleriyle olan ilişkilerde ki algısını değerlendirir (Handler ve Habenicht 1994; Habenicht, 1990). Bu çalışmada kinetik aile çizim testi; kinetik aile çizimleri örnekleri ile beraber alan yazısı ışığında tartışılacaktır. Bu makale ile stil ve hareket özellikleri bakımından kinetik aile resimlerine dikkat çekilecek ve Türkiye'de az sayıdaki çalışmalara katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Ayrıca çocukların yaptıkları resimleri yöntem olarak kullanacak olan araştırmalarda uygulamadan yorumlanmasına kadar olan süreçteki her basamağına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kinetik aile çizimi, çocuk, aile, çocuk resimleri

Giriş

Resim; çocukların kendilerini en rahat kendilerini ifade ettikleri, sözsüz bir iletişim dilidir. Çocuğun yaptığı her resim kendisi için değerli bir üründür. Kendisi tek başına, istediği gibi, istediği renkleri kullanarak, istediği yönde çizimler yaparak,

bazen düşünerek, bazen farkında olmadan, iç dünyasına ve bulunduğu çevreyi kendi gözüyle gördüklerini aktardığı bir oyun alanıdır. Kullandığı beyaz kağıt bir anlamda; çocuğun yaşamı, kağıda yapılanlar ise kendi yaşantılarıdır.

Çocuğun çizdiği resim onun duygu ve düşüncelerini sembolik olarak yansıtır. Resimdeki çizgilerin niteliği ve resmin içeriği; çocuğun kendisini, yakın çevresindeki insanları, onlarla ilişkilerini ve bunların tümüyle ilgili algılarını ortaya koyduğu öne sürülmektedir (Sayıl, 2004). Çocukların kendi yaptıkları resimlerinin anlatıcı nitelikleri ve çocukların bunları anlatmaya duydukları ilgi, uzmana çocuğun bakış açısından resimlere bakmanın yollarını sunar (Malchiodi,1998). Çocuklar resimlerdeki anlatımları kendi iç dünyalarının izlenimlerini, çevrelerinde tepkilerini ve hem gelişimsel olarak uygun iletişim biçimi ile hem de resimle anlatımlarının içeriği hakkında uzmanla konuşarak kişisel öykülerini sunma becerileridir (Malchiodi,1998).

Malchiodi (1998) çocukların yaptıkları resimler üzerine çocuklarla konuşurken iki amacının bulunduğunu belirtmiştir. Bunlardan birinin; çocuğun düşüncelerini, duygularını, olayları ve dünya görüşlerini resimleri ve öykülerini anlatarak açığa çıkarmasına yardım etmek ve diğerinin ise çocuk adına en uygun müdahaleyi sağlayabilmek için çocuğun duygularını, düşüncelerini, inanışlarını ve olaylar ile çevreyi algılamalarına daha iyi yardımcı olmak olduğunu söylemiştir.

1. Projektif Teknik Olarak Aile Resimleri

Projektif teknikler; kişinin iç dünyası ve dolayısı ile kişiliği ile ilgili daha ayrıntılı bilgi edinmek için kullanılan araçlardır. Kişiye belirsiz, eksik ve karmaşık uyaranlar verilerek, ondan bu özelliklerin tanımlamasını, anlam vermesi, belli bir düzene koyması, anlatması ve bunların kendisinde yarattığı duygu ve düşünceleri yansıtması istenir. Bu teknikler; Sigmund Freud'un projeksiyon (yansıtma) düzeneği ile ilgili açıklamaları ile örtüşmektedir. Yansıtma; bireyin içsel duygularının dış dünyaya yansıtılması ve bu duyguların dış dünyadan kendisine anlamlandırıldığını imgelediği psikolojik düzenek olarak tanımlanmıştır. Bir rüya görüldüğünde, resim çizildiğinde veya bir hikâye oluşturulduğunda imgesel olarak kişinin kendini ifade etmesi de "yansıtma" olarak ele alınır. Kişi içsel düşüncelerini, duygularını ve çatışmalarını rüyaya, resme veya hikâyeye yansıtır. Zeka testlerinin genelde bir yanıtı varken, projektif testlerinin doğru yanıtı yoktur. Projektif testler; daha az yapılandırılmış, açık uçlu ve yaratıcı oldukları için bireyin içsel duygularını özgürce ifade etmesini sağlar (Sönmez, 2005).

Projektif teknikler iki görev üstlenirler; kişinin ne gördüğünü söylemesi gibi bir yönerge verildiğinde Freudyen terimiyle "haz ilkesine göre" çalışması beklenir. Diğer yandan da serbest çağrışımların "gerçeklik ilkesi" içerisinde yapılması beklenmektedir. Yani verilen malzemenin herkesçe algılanan gerçek yanıtı göz ardı etmemesi gerekmektedir. Projektif testlerin temel özelliği; algılanan gerçeklik ilkesi üzerinden

kişinin kendi içsel dünyasını, bireysel düşüncelerini yani biricikliğini öne sürebilme kapasitesidir (İkiz ve Pirim, 2004).

Knoff ve Prout (1985,1986) 'a göre; araştırmacı ve çocuk arasında buz kırıcı olması; çocuk ve araştırmacı etkileşiminde birebir çocuğun gösterdiği basit içerikli davranışı içermesi, projektif teknik olarak çocuğun veya ergenin kişiliği veya yaşlılarıyla arasındaki ilişkinin algısını ve yaşamındaki aile ve okul gibi önemli yapıları görünür kılması projektif olarak resim tekniğinin yararlarındanır.

Çocuk resmini kliniksel yansıtmacı yaklaşımlarla açıklayan kuramların temelinde psiko-analitik kuram gelir. Bu kurama göre çocuğun resim çalışmaları bilinçaltında yatan istek ve korkulardan büyük ölçüde etkilenir. Bu arzuların anlatımı, sembolik veya gizli olabilir. Duyguların resim yoluyla yansıtılması duygu düzeninin ölçülmesi için çocuk resminin kullanılabilceği düşüncesi yaratmıştır (Yavuzer,1992).

Bach (1996) özellikle çocuk çizimlerinin sadece kişilik özelliklerini değil, aynı zamanda çocuğun ailesini ve çevresindeki kişileri yansıttığını söylemiştir. Bir aile çizimi, ailede çocuğun kendi rolünün, bir bakış açısının şipşak çekilen fotoğrafı; diğer aile üyeleriyle olan ilişkisi ve çocuğun aile içinde hissettiği özdeğerliliğidir (akt. Stein, 1997). Hulse (1951, 1952) çocuğun ailesini resmetmesi çocuğun aile bireyleri ve aralarındaki etkileşimsel modelleri algılaması üzerine bilgi sağladığını öne sürmüştür (akt.Worden,). Hammer'a göre (1997) aile resimleri çocuğun aile üyeleriyle deneyimleri ve onların arasındaki yeri, aile ilişkilerinin doğallığı ve ailenin duygusal atmosferini yansıtır (akt. Wiesel ve Krenaw, 2000).

2. Kinetik Aile Çizimi Yöntemi

Aile resimleri, çocukların yalnızca kendileri için ne hissettiklerini değil; yaşamlarındaki önemli kişilerle olan ilişkilerinde kendilerini ve ailelerindeki sistemleri, hiyerarşileri ve sınırları nasıl algıladıklarını da gösterir. Aile bireylerinin resimlerini yapmak çocuklarla çalışan uzman kişiler tarafından çocukların sosyal değerlerini ve dünya görüşlerini anlamaya yardımcı olabilir (Malchiodi,1998).

Çocukların daha çok aile arasındaki iletişimi yansıttıkları projektif yöntemlerden biri kinetik aile çizim testi ve aile çizim testidir. Bu iki tekniğin arasındaki fark, kinetik aile çizim testinde çocuktan beklenen "ailesini bir şey yaparken çizmesidir." Aile çizim testinde istenen sadece ailesini çizmesidir ki bu çocuğun ailesiyle ilgili her şeyi çizebilme özgürlüğüne sahip olması demektir (Handler&Habenicht, 1994). Kinetik aile çizim testi çizen kişinin kendisini ve ailesini yansıtır. Ailenin aktif görevlerini ve aile yaşantısının içindeki rolleri resmeder. Bu yöntemle aile bireyleriyle ve aile bireylerinin birbirleriyle olan iletişimini de yansıtır. Aile çizimlerinde bireyler arasındaki mesafenin özellikle destekleyici diğer klinik veriyle birlikte aile bireyleri arasındaki duygusal mesafeyle ilişkili olduğu bulunmuştur (Weinstein, 1968; akt.Sayıl, 2004).

Burns çocuklardan "ailelerini bir şey yaparken" çizmelerini; özellikle "bir çeşit eylem" çizmelerini istemiştir. Yönergede ufak görünen bu değişiklik, aile bireyleri

arasındaki duygusal ilişkileri ve kişiler arasındaki etkileşimi daha net gösteren bir resmin ortaya çıkmasını sağlar ve aile dinamiklerine ilişkin açıklayıcı ipuçları verir (Handler ve Habenicht 1994). Burns (1982) aile resimlerini çocukların zaman içinde ailelerine ait olmalarındaki algılayışlarındaki değişiklikleri ve aile bireyleri arasında iletişim kalıplarının değişmesiyle aile ilişkilerindeki gelişmeleri ortaya çıkaracak potansiyele sahip olduğunu söylemiştir. Burns'e göre (Burns, 1982; Burns & Kaufman 1970, 1972) kinetik aile çizim testi, kişiliği ailede yansıdığı ve ifade edildiği şekliyle görmemizi; çocuğun, aileyi işlevsel ve aktif bir birim olarak görmesini ve çocuğun aile bireyleri arasındaki etkileşim hakkındaki izlenimlerini görmemizi sağlar.

Burns ve Kaufman (1970) kinetik aile çizim testini bireysel olarak uygulamış ve yaklaşık 10 bin kişiden aldıkları çizimleri daha detaylı incelemek için; bireysel figürlerin özellikleri, stil (figürlerin kağıt üzerindeki kompozisyonu), sembol, ve hareket olmak üzere 4 boyuta ayırmıştır. Bireysel figürlerin özelliklerini; figürlerin kol uzantısı, figürlerin silinmesi, figürlerin eksik çizilmesi, döner figürler, "Picasso gözü", abartılmış figürler ve son olarak çizimlerin arka sayfaya devamı şeklinde alt boyutlara ayırmış, çocuklardan aldıkları resim öykülerinden ve yine projektif bir yöntem olan bir adam çizim testinden de yola çıkarak bu özellikler hakkında çocukların iç dünyalarına ait bazı çıkarımlarda bulunmuşlardır. Figürlerin kağıt üzerindeki kompozisyonunu yani testin stil boyutu; figürlerin kağıt üzerinde nasıl dizildiği ile ilgilidir. Kağıdı bölerek kullanma, figürleri belirli bir çerçeve içinde yapma, figürleri kağıt üzerinde ortaya sıralama, figürlerin bazılarını diğer figürlere göre daha aşağıda çizme, kağıdı çerçeveleyecek şekilde figürlerin çizme gibi alt boyutlar çocukların resimlerinde karşılaşılabileceğimiz özelliklerdir. Diğer bir boyut da çizimlerde gördüğümüz sembollerdir. Burns ve Kaufman'ın yaptığı çalışmada yatak, bisiklet, kedi, yıldız gibi toplam 36 tane sembol belirlemiş ve bu sembolleri resim öyküleri alınarak betimlemeye çalışmışlardır. Bu 36 sembol çocukların evrensel gelişim gösterdikleri göz önüne alınarak da değerlendirilmiş ama sembollerin psikanaliz olarak anlamları genellemekten kaçınılmıştır. Bu yüzden bu makalede sembollere yer verilmemiştir. Resimleri incelemede en son boyut olan figürlerin hareket boyutudur. Burada figürler hem kendilerinin yaptıkları iş, hem de diğer figürler arasında gerçekleşen hareketler bir bakıma çizimi yapan kişinin aile bireyleriyle olan iletişimini, duygularını yansıtır. Yakalama, yemek yeme, resim yapma, bisiklete binme, çalışma, yüzme gibi hareketler bireyler arasındaki hareketin enerjisini veya duygusunu anlatır. Burns ve Kaufman'ın çalışmasında buldukları toplam 87 hareket, bu hareketlerin ailede kimler tarafından gerçekleştiğini ortaya koymuş ve bu hareketlerin ailenin birbirleriyle olan ilişkilerini yansıttığını iddia etmişlerdir. Ayrıca resimlerde yansıtılan bu hareketler sonucu aile bireylerin ailedeki görevleri ve rolleri hakkında ipucu yakalayabilmemiz de mümkün olabilir.

Aile bireylerinin birbirleriyle olan etkileşimleri eylemler yoluyla ortaya çıkarken aynı zamanda farklı kültürler arasında aile içindeki rollerin değişebileceği düşünülmektedir. Cinsiyet farklılığı resimde görülen aile içindeki rolleri etkilediği Burns ve Kaufman (1972) yaptığı araştırma ortaya çıkmıştır. Babayı kız çocuklar %7 oranla okurken çizmişler, erkek çocuklar % 8 oranla çim biçerken çizmişlerdir. Anne figürünü ise kız çocuklar %14 oranla yemek pişirirken, erkek çocuklar da %16 oranla yemek pişirirken çizmişlerdir.

Kinetik aile çizimi çocuğun hem kendisiyle olan hem de ailesinin birbirleriyle olan ilişkilerde ki algısını değerlendirir. Sembol ve hareket boyutları bu algıların yanı sıra ailenin nasıl bir kültüre sahip olduğu hakkında ipuçları verir. Çizimlerdeki figürler çocukların yaşadıkları ve geçmişlerine ait kültürleri de yansıtır. Kültür aile yaşantısı ve ilişkisini etkileyen bir faktördür. Aile temel olan çizimlerde ailenin de yaşadığı kültürü semboller yoluyla anlatılır ve çocuk resimleri de bir kültürel bakış açısıyla yorumlanır (Habenicht, 1990). Kinetik aile çizimi ailesel yapıyı, kültürel öğeleri, aile bireyleriyle olan ilişkiyi ve bireylerin iş görevleri hakkında ipuçları veren bir projektif çizim tekniğidir. Cumming “Kinetik Aile Çizimleri” çocukların duygularını, anlama sezgi yeteneklerinin anlaşılmasında yardımcı olduğu gibi çocukların duygularının aktarmında ve ruh halini anlamamız açısından da önem taşıdığını belirtmiştir (Cumming, 1986; akt: Gregory, 1992).

Burns ve Kaufman (1972) kinetik aile çizim testini meydana getirirken on bin çocuktan elde ettiği verileri; geçerlilik ve güvenilirliği sağlamak amaçlı puanlaştırmıştır fakat bu puanlamanın geçerli ve güvenilirliğin yeterli olmadığı daha sonra yapılan araştırmalarda görülmüştür. Projektif teknik olmasından dolayı, öğrencinin aynı resmi belirli bir süre sonrasında bir öncekiyle aynı olarak çizmesi çok zordur.

Kinetik aile çizim testi aile içindeki duyguları yansıttığı için; bu duyguların değişikliği söz konusu olduğundan önemli olan çocuğun her seferinde aynı çizimi yapıyor olması değil; her bir çizim için yapılan yorumunun aynı olmasıdır (Handler ve Habenicht 1994). Handler ve Habenicht (1994) yaptığı kinetik aile çizim testiyle yapılan araştırmaları incelemiş ve araştırmaların güvenilirliğinin %87 ile % 95 arasında değiştiğini söylemişlerdir.

2.1. Stil (Figürlerin Kağıt Üzerindeki Kompozisyonu)

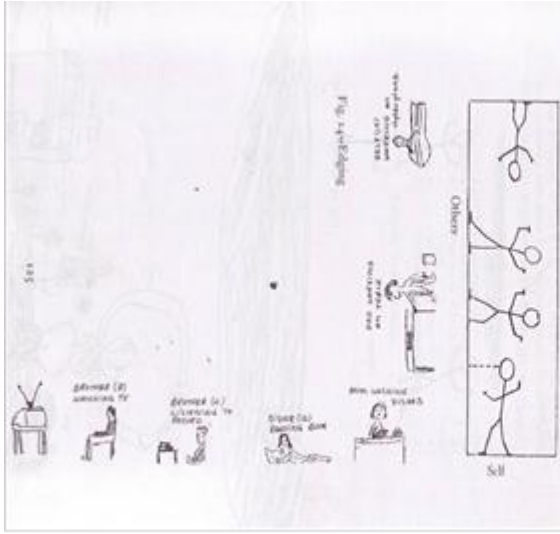
Burns ve Kaufman (1982) aile resimlerini çizerken sayfanın kullanılmasını, figürler arasındaki etkileşimi ve iletişimi ile ilgili ipuçları verdiğini öne sürmüştür. Normal gelişim gösteren çocuklar, doğal olarak ve sınırsızca yapay engeller olmadan ailede yaşadıkları sevgiyi resimlerinde ifade ettiklerini öne sürmüşlerdir. Yapmış olduğu araştırmada on bin çocukların kinetik aile resimlerinde altı ana stil oluşturmuştur.

2.1.1.Bölmelere Ayrım: Çizgi yöntemiyle aile figürlerinin kasıtlı olarak ayrılmasıdır. Yapılan araştırmalarda bu stil; diğer aile bireylerinden kendisini izole edilmesini ve geri çekmesini (Burns, 1982; Burns ve Kaufman, 1970;1972; Reynolds,

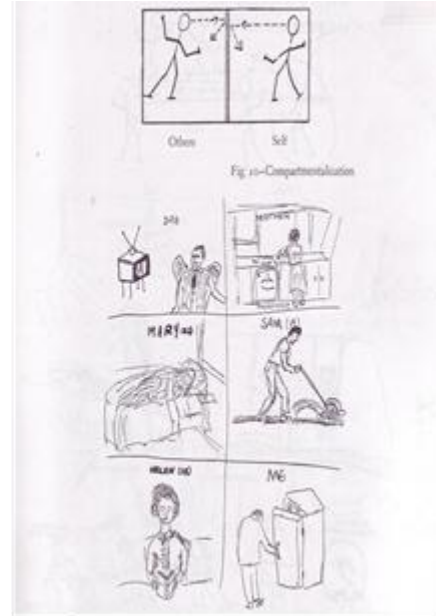
1978), diğer aile bireylerinden korkusunu ve reddedilme duygusunu (Burns ve Kaufman, 1970;1972; Reynolds, 1978), önemli duygularını kabul ederken yalanlamasını veya bunun zorluğunu (Burns ve Kaufman, 1970;1972; Reynolds, 1978), açık iletişim için yetersizliğini (Reynolds, 1978) göstermiştir (Resim 1)

2.1.2. Çevreleme: Bu çizim tarzı; tüm aile figürlerinin sayfa çevresinde aşağı yukarı ve dik olarak yerleştirilmesiyle meydana gelmiştir. Bu tarz yapılan araştırmalarda direk bir etkileşim veya katılım olmadan aile içinde olma arzusunu gösterir (Burns ve Kaufman, 1970;1972). (Resim 2)

Resim 2 (Burns, 1972)

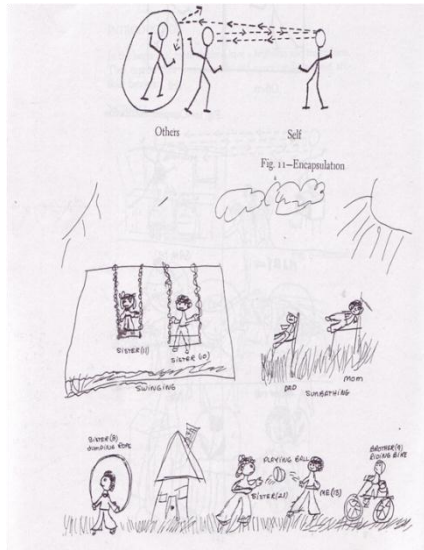


Resim 1 (Burns, 1972)



2.1.3. Sarma: Bir veya daha fazla figürün çizgi veya nesnelere (ip atarken figürü içine alması) aracılığıyla sarılması anlamına gelmektedir. Bu çizim tarzı tehdit eden bireyleri izole etmek veya bireyleri çıkarmaya ihtiyaç duyduğu anlamına gelmektedir (Reynolds, 1978). Bazen de o kişiyle beraber kendisine özel bir alan yaratma ihtiyacı anlamına gelmektedir (Resim 3).

2.1.4. Alt Kaplaması: Çizimin en altına aşan birden fazla çizgi olmasıdır. Bu çizim tarzı; güçlü bir yere ve kararlılığa ihtiyaç duyan stres içinde ve kararsız çocukların aile figürlerinde görülmüştür (Burns ve Kaufman, 1970;1972; Klepsch ve Logie, 1982; Reynolds, 1978). Burns ve Kaufman (1972) duygusal yönden rahatsız olan erkek çocuklarda bu stilin daha sık olduğunu bulmuştur (Resim 4)



Resim 3 (Burns, 1972)



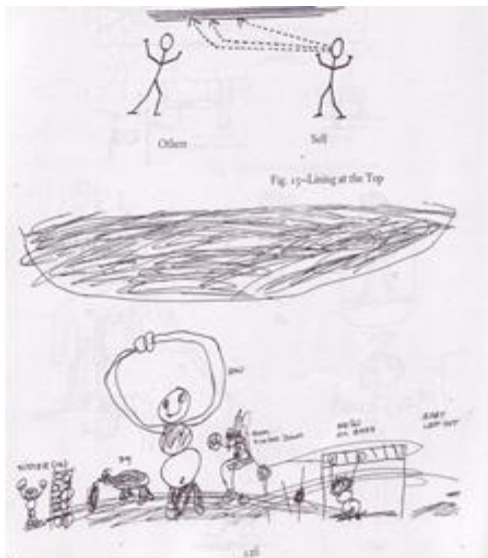
Resim 4 (Burns, 1972)

2.1.5. Üst Kaplaması: Resimde kağıdın en tepesinde birden fazla çizgi olmasıdır. Çekilen çizgiler bir çizimin tam üstü boyunca hem de, yağmur bulutlarını kapsayabilir. Bu çizim tarzı keskin endişe veya yayılmış bir endişe veya korkunun varlığını (Burns ve Kaufman, 1972; Reynolds, 1978) gösterir (Resim 5).

2.1.6. Bireysel şekillerin altına çizilmesi: Duran bireyin veya bireylerin hemen altındaki çizgileri oluşturur. Burns ve Kaufman (1972) bu stilin bireylerle ilişkilerin kararsız olduğunu hisseden çocuklar tarafından çizildiğini söylemişlerdir (Resim 6).

Resim 5 (Burns, 1972)

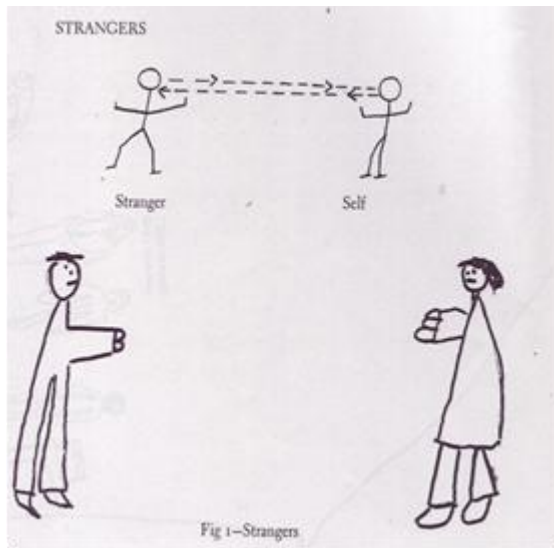
Resim 6 (Burns, 1972)



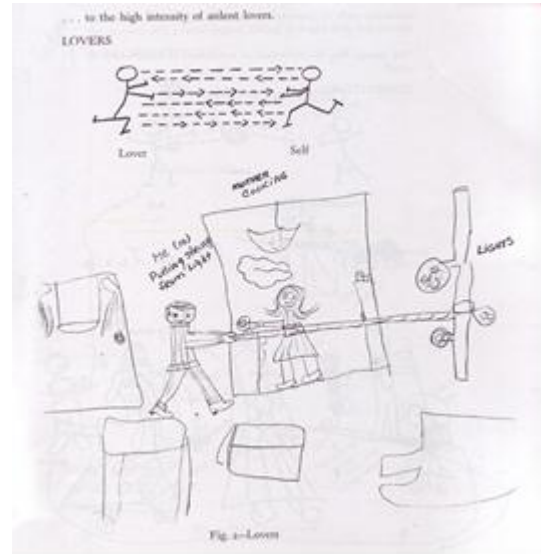
Burns kinetik aile resmi çizimlerinde bu kağıt kullanım stillerin yanı sıra iki ayrı stil daha olduğunu öne sürmüştür. Bunlardan biri; kuş bakışı görünüm; çizimlerin kağıtta sanki yukarıdan bakılıyormuş gibi görünerek çizildiğini; katlayarak bölmelere ayırım stilinde ise kağıt katlayarak çizim yapıldığı, her bir katlamaya da figür çizildiğine rastlamıştır fakat bu iki stil de çoğunlukla çocukların resimlerinde görülmemiştir. Burns kinetik aile çizimlerinde katlayarak bölmelere ayırım stili çizen çocukların endişe ve korku yaşadığını tespit etmiştir (Burns, 1982).

3. Hareketler

Burns (1972) kinetik aile resimlerinde, iki figürün bir aradaki etkileşimden enerji ortaya çıktığını ifade etmiştir. Burns'a göre (1972) insanların arasındaki hareketin enerjisi; kişiler arası ilişkiler, sevgi, libido, duygular gibi birçok isimle adlandırılabilir. Burns buna enerji veya güç ismini vermiştir. Bu enerji birbiriyle arasına sorun olan insan figürleriyle (Resim 7) veya birbirini tanıyan insanların yoğun sevgisiyle (Resim 8) değişebilir (Burns, 1972).



Resim 7 (Burns, 1972)

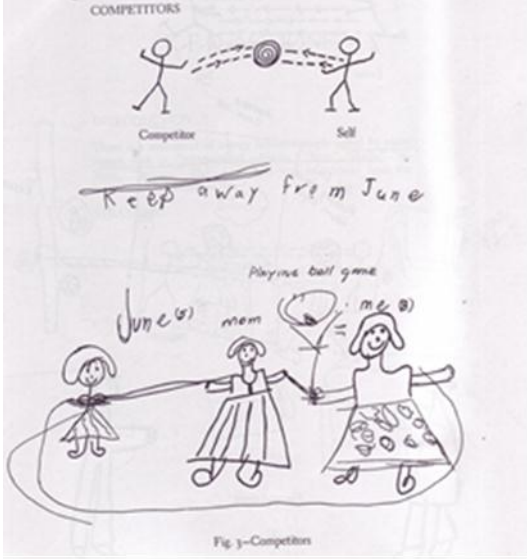


Resim 8 (Burns, 1972)

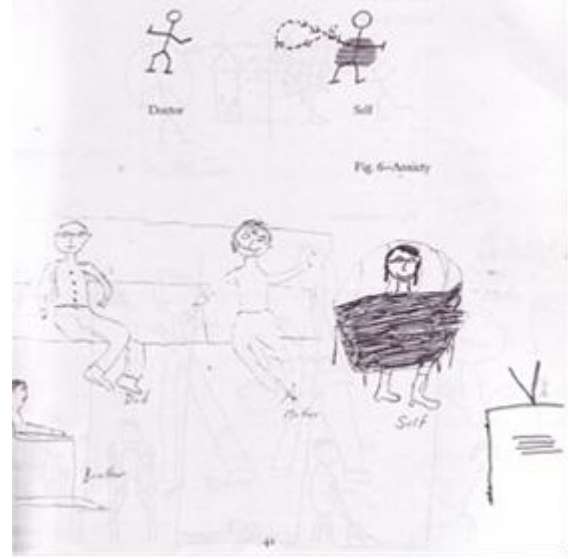
Burns'a göre (1972) iki figürün birlikte top oynamasıyla sembolize edilen enerji, kıskanç veya rekabetten doğan enerji olabilir. Burns araştırmasında, kardeşleriyle aralarında ciddi sorunlar olan ve büyük rekabet yaşayan çocukların resimlerinde "top" sembolüne rastlamıştır (Resim 9).

Kinetik aile resimlerinde; iki figürün beraber top oynaması, birbirlerine top atması; beraber etkileşim halinde bulunduğu olumlu bir yaşantıyı gösterebilir. Burada

önemli olan her resimde çizilen top sembolünün rekabet duygusunu sembolize etmesi gibi kesin bir yargıdan kaçmak; aileden ve öğretmenden alınan bilgilerle iki figürün arasında doğan enerjinin nasıl bir enerji olduğunu dair değerlendirme yapmak önemlidir.



Resim 9 (Burns, 1972)

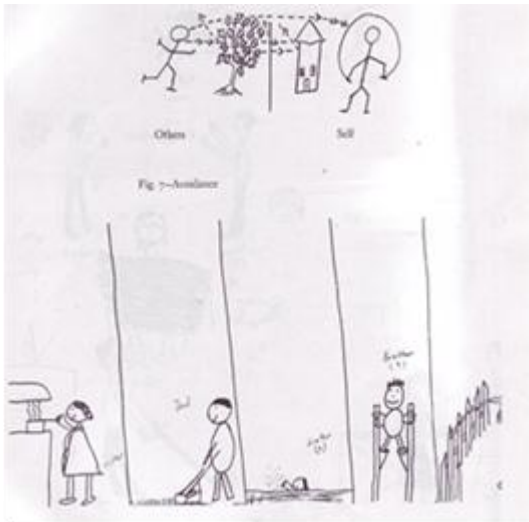


Resim 10 (Burns, 1972)

Burns (1972)'a göre iki kişiden doğan enerji hastalık veya tehdit sırasında da içselleştirebilir. Bunun sonucunda endişe enerjisini meydana gelebileceğini ifade etmiştir. Burns (1972)'a göre aşağıdaki resimde enerjinin kendisine içselleştirmesinin sebebi yaşanan tecavüz durumuna yönelik geliştirdiği içsel tepki ve endişesinden kaynaklanmaktadır (Resim 10).

Resim 11 (Burns, 1972)

Resim 12 (Burns, 1972)



Bazı durumlarda iki kişiden doğan enerjiden sadece kaçmak ve bu kaçmanın verdiği enerjiyi önlemeye çalışılır. Bunun için kişiler arasında engeller yapar. Bu tür

enerji daha çok bölmelere ayırım stili kullanan çocuklarda görülmüştür (Burns, 1972) (Resim 11).

Bazı durumlarda ise üstteki resimde olduğu gibi sevgi bütün engellerin, endişelerin ve çekişmelerin üstesinden gelir. Burns bu enerjiyi uyum enerjisi olarak adlandırmıştır (Burns, 1972) (Resim 12).

Burns kinetik aile çizim yönteminde hareket katmasının nedeni, insanların karşılıklı olarak yaşamlarında hareketin enerjisini hissettiğini ve yansıttığını; bu enerji sayesinde birbirleriyle olan ilişkisi ortaya çıktığını düşünmesidir. Burns tarafından adlandırılan bu enerji, kişiye yönelik tutum, davranışlarına ve gösterdiği tepkilere göre değişir (Burns, 1972).

4. Projektif Teknik Olarak Aile Resimlerinin Uygulanması ve Değerlendirilmesi

Burns ve Kaufman tarafından kinetik aile resimlerini sayısal verilere dönüştürmeye çalışılmış, analizler ve değerlendirmeler bu verilerden elde edilen sonuçlara göre yapılmıştır. Oysaki her resimde verilmek istenen anlam farklıdır. Bir resimde aile üyelerinden birisinin yer almamasının bir çok sebebi olabilir. Aile üyelerinden birini var veya yok olarak kodlanıldığında çizimlerin altındaki anlamı yakalamak güç olacaktır.

Aileden alınması gereken bilgiler resmi doğru ve anlaşılır analiz etmek için son derece önemlidir. Değerlendirme sırasında genellemelerden kaçınmak bu şekilde mümkün olabilir. Her çocuğun aile yaşantısı farklı olacağı için de ortaya koyacağı resimde ve resimde anlatmak istediği de farklı olacaktır. Burns ve Kaufman'a göre resimdeki iki figürün beraber top oynaması rekabet duygusuyla ilgilidir fakat her resimde iki figürün top oynaması aralarında var olan rekabetten dolayı olduğunu söylemek doğru olmayabilir. Bu noktada en iyi ve en nitelikli bilgiyi aile ve öğretmen vermektedir.

Çocuk resimlerinin projektif olarak kullanılan araştırmalarda; uygulamadan önce; aileden ilk önce yazılı bir izin alınmalı, izin veren ailelerden aile ile bilgi almak için görüşme yapılmalı veya form gönderilmeli, öğretmenden ve aileden alınan bilgiler bir araya getirilerek sentezlenmeli, uygulama sırasında çocukla sakin uyarıcıların olmadığı bir ortamda birebir çalışılmalı, yönerge projektif tekniğin özelliğine göre verilmesine dikkat edilmeli, süre sınırlaması yapılmamalı, çalışma ortamında pastel boya yerine silinebilecek ve ayrıntılı çalışabileceği kuruboya ve silgi bulundurulmalıdır.

Uygulama yönergesinin verildiği andan itibaren; yönergeye verilen tepkiler ve cevaplar da dahil olmak üzere gözlemler not edilmelidir. Bu gözlemlerde; resimdeki figürlerin çiziliş sırası, silgi kullanıp kullanmadığı, soru sorup sormadığı, figürleri

çizerken gösterdiği tepki ve heyecanlar ve resim yaparken söylediği cümleler not edilmelidir.

Araştırmacının; çocuğun sorduğu sorulara cevap vermekten kaçınması; yapılan resmin dış etkenlerden etkilenmemesi için gereklidir. Resmi değerlendirme basamaklarından önce çizim sırasındaki gözlemler, çocuğun söyledikleri ve yorumları da çok önemlidir. Davido (1976) testin uygulandığı esnada kişinin söylediklerine ve yorumlarına dikkat etmek gerektiğini; resimle birlikte dile getirilenler, dipnotlar ya da başlıklar analiz için değerli bir yardımcı olduğunu söylemiştir. Dolto (1979) da resmin anlamının yönelimini bu gözlemler sayesinde olduğunu ve hatta resimle eşleştirilebilir nitelikleriyle yorumlama düzeyinin ilk basamağını oluşturduğunu dile getirmiştir (akt. Jourdan,2000).

Uygulama bittiğinde “bana bu resmin öyküsünü anlatır mısın?” sorusuyla; resmin hikayesi öğrenilmelidir. Kullanılan projektif tekniğe göre daha ayrıntılı sorular sorular sorulabilir. Değerlendirme aşamasında; öğretmen ve aileden alınan bilgiler ışığında; resmin öyküsü; gözlem sırasında alınan notlarla beraber değerlendirilmeli; figürlerin çizimlerinin genel özellikleri de göz önünde bulundurularak yorumlanmalıdır. Saydam (2004) resim testlerin yorumu sonucunda elde edilen bilgiler, mutlak, kesin bilgiler olmayıp, aileyle birlikte ele alınması, yordanması gereken konulara ışık tutmasının amaçlandığının göz ardı edilmemesi gerektiğini söylemiştir.

Resimler bakmamız gereken noktaları gösterirler. Orada ne görüleceği aileden alınan bilgilerle mümkündür. Akkapulu’ya göre (2004) aile çiz testi, araştırmacıya harita sunar. Ancak, haritaya bakarak değil, haritayı okuyarak yollar bulunur. Haritayı okumada da aile veya aileden alınan bilgiler yardım edecektir.

Handler ve Habenicht (1994) resimde aile iletişimi ortaya koyan özellikler her zaman olmasa da çizimlerde ortaya koyulduğunu fakat resimde daha geçerli ve somut aile iletişimini ortaya koymak için de çocukla görüşme yapılması gerektiğini söylemişlerdir. Malchiodi (1998) resimle ilgili sorular sormak; resmin ayrıntılarından daha fazla bilgi sağlar demiştir.

Reynolds (1978) kinetik aile çizim testinin en iyi bütünüyle ele alındığında ve aile hakkında aile bireylerinden bilgi alındığında kullanılabilir olduğu; çocuğun yaşı, cinsiyeti, entelektüel seviyesi ve evdeki ve okuldaki davranışlarıyla ilgili bilgiler bir arada olduğu zaman daha doğru değerlendireceğini söylemiştir.

5. Sonuç ve Tartışma

Resim her yaşta ve ekonomik düzeyi ne olursa olsun her çocuğun severek yaptığı, diğer sanat etkinlikleri gibi çocuğun yaratıcılığını geliştiren, kendisini özgürce ifade edebilen etkinliklerden birisidir. Çocuğun erken dönemlerinde çizim, kelimelerden çok daha anlamlıdır. Bu nedenlerden ötürü resim; çocuğun iç dünyasını keşfetmek için oldukça ideal, projektif bir tekniktir.

Aile resimleri, çocukların yalnızca kendileri için ne hissettiklerini değil; yaşamlarındaki önemli kişilerle olan ilişkilerinde kendilerini ve ailelerindeki sistemleri, hiyerarşileri ve sınırları nasıl algıladıklarını da gösterir. Aile bireylerinin resimlerini yapmak çocuklarla çalışan uzman kişiler tarafından çocukların sosyal değerlerini ve dünya görüşlerini anlamaya yardımcı olabilir. Çocuklar anne babalarını, kardeşlerini ve diğer akrabalarını kendi özel merceklerinden görürler, yaşamlarındaki önemli kişileri çizerek kişisel algılamalarını bildirirler ve onlarla ilgili inanışlarını ve tavırlarını iletirler. Kendilerinin ve aile üyelerinin resimlerini çizmek, çocuklara başka resim türleriyle kolayca ifade edemeyecekleri kişiler arası perspektifleri iletmelerini sağlayacak bir yoldur (Malchiodi,1998).

Reynolds (1978) kinetik aile çizim testinin en iyi bütünüyle ele alındığında ve aile hakkında aile bireylerinden bilgi alındığında kullanılabilir olduğu; çocuğun yaşı, cinsiyeti, evdeki ve okuldaki davranışlarıyla ilgili bilgiler bir arada olduğu zaman daha doğru değerlendireceğini tespit etmiştir.

Kinetik aile resimleri projektif bir teknik olarak çocukları tanımak için klinik boyutta kullanılmasına rağmen alan yazında yer alan araştırmalarda az sayıda yer aldığı görülmektedir. Bunun sebebinin kinetik aile resimlerinin belirli bir güvenilirliği ve geçerliliğini yapısal olarak oluşturulamamasından dolayı olabilir. Kinetik aile resimleri her ne kadar bir puanlaştırma yöntemiyle de değerlendirilse de sadece bu değerlendirilmenin yeterli olmadığı da görülmüştür. Kinetik aile çizim yöntemini güvenilirliğinin ve geçerliliğinin artırılması için geniş bir çalışma grubuyla çalışılmalı ve ortaya çıkan tüm çizimlerden oluşan genel bir değerlendirme yöntemi oluşturulmalıdır. Bu değerlendirme; nicel bir yöntemle göre değil de, nitel yöntem ve içerik analizine göre oluşturulmalıdır.

Habenicht (1990) yapılan araştırmalarda; resimlerdeki "işaretlerin" sadece sayarak ve ilgili yorumlar ekleyerek, araştırmacının gözlemlerini yaratıcı ve sezinleyici bir şekilde birleştiremediklerini eleştirmekte ve puanlama sisteminin buna engel olduğunu düşünmektedir. Kinetik aile çiziminde, resme ayrı ayrı anlamını veren birçok durumların bir arada değerlendirilmesi önemlidir.

Kinetik aile çizim testinde yorum ve araştırmasında önemli bir problem, kinetik aile çizim testinin gerçekçi aile yapısını mı yoksa çocuğun ailesinin olmasını istediği şekilde mi yansıttığı yönündeki problem çevresinde oluşur. Yani, çocuk bir figürü belirli bir durumda çizer çünkü o kişiyi öyle algılar veya da bir kişinin veya ilişkinin aslında öyle olmasını dileyebilir. Mesela, Shaw (1989) ailelerin kendileriyle yaşamadığını söyleyen çocuklar ile kinetik aile çizim testlerinde baba figürünü çizen çocuklar arasında önemli bir fark ortaya koymuştur. Shiller (1986) ise velayeti annede olan bir grup çocuğun üçte ikisinin kendilerini baba ile aktivite halinde veya yakın bir ailenin bireyi gibi çizdiğini tespit etmiştir (akt. Handler ve Habenicht,1994). Lawton ve

Seechrest (1962)'de aileden ayrı yaşayan çocukların resimleri ile tüm aile bireyleriyle beraber yaşayan çocukların resimleri arasında fark bulamamışlardır (akt. Handler ve Habenicht,1994).

Bu durumda araştırmaya katılanların kişisel geçmişi ve içinde bulunduğu aile yapısıyla ilgili bilgilerle resmin yorumlaması yapılmalıdır. Babasıyla beraber yaşayamayan bir çocuğun resimde babasıyla bir aktivite halinde çizmesi doğaldır ve olması istediği bir durumu yansıtır. Resim çocuklara duygularını ifade etme aracı olduğundan babasıyla olan sorunu dile getirmek için babasını çizmemesiyle, babasıyla beraber yaşamadığı için resimde yer vermemesinin anlamları farklıdır. Asıl önemli olan resmi değerlendiren kişinin bu durumu bilmesi ve ona göre çıkarımlarda bulunmasıdır.

Projektif teknik olarak aile ve kinetik aile resimleri ile çalışırken resmin sonuçlanması kadar; resmi yaparken geçen süreçte önemlidir. Bu yüzden çocuğun resmi çizerken hangi tip davranışları yaptığını not alması davranışı hakkında ne düşündüğünden daha önemlidir. Araştırmacı uygulama sırasında bire bir not almalı, çocuğun gösterdiği davranışın ona sebep olduğu duygularını yansıtmamalıdır.

Projektif teknik olsun olmasın; aile temalı resimlerde; resimlerden aile hakkında doğru çıkarımlardan bulunmak için kişinin kişisel özelliklerini bilmek kadar aile hakkındaki bilgileri de bilmek, resimlerin anlamlarını doğru olarak yorumlama da önemlidir. Aile, kendi içindeki sorunlarını kendi içlerinden olmayan bir kişiye anlatmak ve paylaşmak istenmeyebilirler. Bu kişi araştırmacı kimliğiyle karşısına çıktığı zaman aileler tamamen kendilerini kapatabilirler. Aile resmi çalışmalarında asıl yapılması gereken, resmi aile ile yapılan değerlendirme görüşmesiyle beraber değerlendirmektir. Bunu tam olarak yerine getirilmeyen durumlarda aileye yöneltilen açık uçlu sorulardan alınan cevaplar ve öğretmenden alınan bilgilerle aile hakkında genel bir yargıya ulaşılması mümkündür.

Çocuk resimleri çalışmalaharlarında değerlendirilmenin daha güvenilir olması için çocukla tek başına, uyarıların olmadığı bir alanda çalışılmalıdır. Çocukların uygulama sırasındaki tüm davranışları değerlendirmeyi etkilediği için araştırmacı gözlem yapmalı ve not almalıdır. Bu gözlemlerde; yönergeye verilen tepkiler ve cevaplar, resimdeki figürlerin çiziliş sırası, silgi kullanıp kullanmadığı, soru sorup sormadığı, figürleri çizerken gösterdiği tepki ve heyecanlar ve resim yaparken söylediği cümleler not edilmelidir.

Projektif bir yöntem olarak değerlendirildiği için çocuk resimleri sadece tek başına çocukları tanımada her zaman yeterli olmaz. Bunun yanında çocukları daha iyi tanımak için gerek aileden aldığımız bilgiler gerekse kendisinden aldığımız bilgilerde önemlidir. Çocukların resimlerinde kullandıkları sembolleri de genellemek sıkça yapılan hatalardan birisidir. Her çocuğun resmi özeldir ve hikâyesi alınarak değerlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

- BURNS, Robert C. & Kaufman, S. (1970). *Kinetic Family Drawings*. New York: Bruner/Mazel.
- BURNS, Robert C. & Kaufman, S. (1972). *Actions, Styles And Symbols in Kinetic Family Drawings*. New York. Bruner/Mazel.
- BURNS, Robert C (1982). *Self Growth In Families. Kinetic Family Drawings (Kfd) Research And Application*. New York. Bruner/Mazel.
- HABENİCHT Donna (1990). "Multicultural Perspectives on The Kinetic Family Drawings Of Children in The United States." The International Congress of Applied Psychology, Kyoto, Japan
- HANDLER, Leonard & Habenicht Donna. (1994). *The Kinetic Family Drawing Technique: A Review of The Literature*. Journal Of Personality Assesment, 62(3), 440-464
- GREGORY, Sheryl A. (1992). *A Validation And Comparative Study of Kinetic Family Drawings of Native American Children*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Andrews Üniversitesi.
- İKİZ, Tunaboşlu T. & Pirim, Beng.. (2004). "Yansıtılan Yas." Yansıtma Psikopatoloji Ve Projektif Testler Dergisi. 3-4, 45-57
- JOURDAN, Colette (2000). *Le Desin De La Famille*. Editions Et Applications Psychologiourd. Paris.
- KLEPSCH, Marvin. & Logie, Laura(1982). *Children Draw And Tell: An Introduction To The Projective Uses Of Children's Human Figure Drawings*. New York. Bruner/Mazel
- HOWARD M. Knoff, & H. Thompson Prout, (1985) .*Kinetic Drawing System for Family And School: A Handbook*. Los Angeles: Western Psychological Services.
- MALCHİODİ, Cathy A. (2005). *Çocukların Resimlerini Anlamak*. Aralık 2005. Epsilon Yayıncılık.
- REYNOLDS, Cecil R. (1978). "A Quick Scoring Guide to The Interpretation of Children's Kinetic Family Drawings (Kfd)." *Psychology In The Schools*, 15, 167-169.
- SAYIL, Melike. (2004). "Çocuk Çizimlerinin Klinik Amaçlı Kullanımı Üzerinde Bir Deneme." *Türk Psikoloji Yazıları*, 7 (14), 1-13
- SÖNMEZ, Fatih (2005). "Louisa Duss Psikanalitik Hikayeler Testi." *Yansıtma Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*. 3-4,124-145

-
- STEİN, Martin T. (1997). "Challenging Case: Family Relationship and Issues 'The Use of Family Drawings by Children In Pediatric Practice.'" *Journal Of Behavior Peditry*.18,5.
- WIESEL, Rachel. & Krenaw Al-Krenawi (2000). "Perception of Family Among Bedouin Arab Children of Polygamous Families As Reflected In Their Family Drawings American" *Journal of The Art Therapy*, 38,99-106.
- WORDEN, Mark. (1985). "A Case Study Comparison Of The Draw A Person And Kinetic Family Drawing." *Journal Of Personlity Assesment*,49,4,427-433.
- YAVUZER, Haluk (1992). *Resimleriyle Çocuk (2.Baskı)*.İstanbul: Remzi Kitapevi